

SADECE TÜRKLERİN KULLANDIĞI ARAPÇA KÖKENLİ KİŞİ ADLARI ÜZERİNE

Dr. Öğretmen Salih KÖSE*
Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZLÜ**

Öz: Miladi 7. yüzyılda başlayan Türk-Arap ilişkileri, Osmanlı döneminde daha da gelişerek sosyal, siyasi, askerî ve kültürel alanlarda artarak devam etmiştir. Uzun yüzyıllar boyunca devam eden bu ilişki, iki kültürün dillerini de etkilemiştir. Bu dil ilişkisi sonucunda da bazı sözcükler, ekler, kalıp yapılar ve kalıplaşmış sözler her iki dil tarafından alıntılanmıştır. Alıntılanan bu yapılar arasında kişi adları da bulunmaktadır. Türklerin Araplardan aldığı kişi adları içerisinde Araplar tarafından zaten kişi adı olarak kullanılanlar olduğu gibi Arapların kişi adı olarak kullanmadığı sözcükler de yer almaktadır. Bu çalışmada Arapça kökenli olduğu hâlde Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmayan sözcükler incelenmiştir. Çalışmaya konu olan veriler, Türkiye’de kullanılan kişi adlarını konu edinen çalışmalardan ve kişi adı sözlüklerinden alınmıştır. Bu çalışmalarda Arapçadan alıntı kişi adı olarak gösterilen adlar, Arap kişi adlarıyla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada *A Standard Dictionary of Muslim Names, A Dictionary of Muslim Names, Kamusü'l-Esma ve Mu'cemü'l-Esma* adlı Arap kişi adı sözlükleri kullanılmıştır. Karşılaştırma sonucunda, bu sözcüklerin büyük kısmının Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmadığı ve bu sözcüklerin kişi adı olarak kullanılmaları üzerinde Türk ad verme geleneğinin etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Arapça, dil ilişkileri, antroponim, kişi adları.

ON THE PERSONAL NAMES OF ARABIC ORIGIN USED ONLY BY TURKS

Abstract: The Turk-Arab relation that started in 7th century AD developed further in the Ottoman period and continued increasingly in social, political military and cultural fields. This relation that has been going on for many centuries has affected the languages of both cultures. As a result of this language contact, some words, suffixes and formulaic expressions are copied from each other by both languages. In these copied elements there are also personal names. Arabic personal names in Turkish are those used by Arabs as personal names, as well as the words that are not used by Arabs as personal names. In this study the words that are not used by Arabs as personal names even though they are from Arabic origin were examined. The material that in this study examined was taken from studies on personal names and personal names dictionaries. Those personal names that had been shown as Arabic in the studies published in Turkey were compared with Arabic names. In comparison are used *A Standard Dictionary of Muslim Names, A Dictionary of Muslim Names, Kamusü'l-Esma and Mu'cemü'l-Esma*. At the end of the comparison those were seen that most of them are not used by Arabs as personal names and Turkish naming tradition is effective on the use of these words as personal names.

Keywords: Turkish, Arabic, language contact, antroponym, personal names.

* MEB, ORCID ID: 0000-0003-1377-2387, osmankose2004@gmail.com.

** Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, ÇTLE Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-5986-8758, svskaragozlu@gmail.com.

Giriş

Ad bilimi, dildeki her türlü özel adın ortaya çıkışı, tarihî gelişimi, yapısı gibi konuları araştıran ve özel adların ortaya çıkış geleneğini tespit etmeyi hedefleyen bir dil bilimi alanıdır (Şahin, 2016, s. 17). Yer adları, kişi adları, boy adları, gök cisimlerinin adları gibi özel adlar, ad biliminin inceleme alanına girmektedir. İncelenen adın niteliğine göre kişi adları bilimi, yer adları bilimi, kök adları bilimi, yıldız adları bilimi gibi alt dallara ayrılmaktadır. Kişilere verilen ön adlar, soyadları, unvanlar, mahlaslar ve lâkaplar kişi adları biliminin; her türlü yerleşim yerine, dağ, tepe, yayla ve ova gibi arazi parçalarına, akarsu ve durgun sulara verilen adlar yer adları biliminin; millet, boy, aşiret, oymak ve cemaatlere verilen adlar kök adları biliminin; gezegen, yıldız, kuyruklu yıldız ve göktaşı gibi uzay cisimlerine verilen adlar ise yıldız adları biliminin inceleme alanına girmektedir (Şahin, 2016, s. 32-88).

Ad biliminin alt kollarından biri olan kişi adları biliminin çalışmalarında, kişilere verilen adların köken ve yapı özellikleri ile verilmiş sebepleri, adlara kaynaklık eden sözcükler üzerine yoğunlaşmaktadır. Kişi adlarıyla ilgili betimsel ya da karşılaştırmalı çalışmalarda temel amaç, bir toplumun ad verme geleneğinin tüm yönleriyle ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaçla kişi adlarıyla ilgili çalışmalarda; özellikle adlandırmada etkili olan unsurlar, kişi adlarına kaynaklık eden sözcükler, kaynak diller, bu adların kaynak dildeki şekilleri ve alıcı dile geçerken ne gibi anlam ya da şekil değişikliklerine uğradıkları, ad vermenin ardındaki psikolojik ve sosyolojik süreçler, ad verme kültüründeki değişiklikler ve bunların sebepleri incelenir.

Ad verme, gerisinde çok derin sosyolojik ve psikolojik süreçlerin yattığı, tek bir cümleyle açıklanamayacak kadar karmaşık bir olgudur. Kız ya da erkek çocuklarına ad verirken etkili olan onlarca unsur sayılabilir: din, etnik köken, ana babanın çocukla ilgili dilekleri, aile büyüklerinin, politikacıların, sporcuların ve sanatçıların adları, addaki ses uyumu ya da adın anlamı... Hatta bazı durumlarda verilen adın anlamı bile bilinmemektedir. Sadece kulağa hoş geldiği için, hoş gittiği için ya da sevilen bir kişinin adı olduğu için bile verilebilmektedir¹.

Ad verme olgusuyla ilgili sayılanlar pek çok millette birbirine benzemekle beraber her milletin kendine özgü bir ad verme geleneği ve bu gelenek çerçevesinde şekillenen, o milletin kişi adlarını karakterize eden bazı unsurlar da vardır. Türklerle Araplar arasındaki kişi adı alışverişine geçmeden önce Türk ve Arap kişi adlarını ana hatlarıyla tanımak faydalı olacaktır.

¹ Türk toplumunda ad verme geleneğiyle ilgili László Rásonyi'nin *Türklükte Kadın Adları*, Alaattin Uca'nın *Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği*, Varis Abdurrahman'ın *Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme* başlıklı çalışmalarına bakılabilir.

Arap Kişi Adları

Arap kişi adlarının yapısı, Türk kişi adlarına göre farklılık arz etmektedir. Arap kişi adları aslında beş farklı unsurdan oluşmaktadır: *isim*, *künye*, *neseb*, *lakap* ve *nisbe* (Shaalan - Raza, 2007, s. 18). Türkçedeki ön adın karşılığı olan isim, kişiye doğumunda verilen addır (*Muhammed*, *Musa*, *İbrahim*...); bir nevi saygı ifadesi olan künye, Türk ad verme geleneğindeki soyadının karşılığıdır ve çoğunlukla evli kişilerin ilk çocuklarının adlarıyla anılmaları şeklinde ortaya çıkar (*Ebu Davud* “Davut’un babası”, *Ümmü Salim* “Salim’in annesi”...), kişinin tam adı söylenirken künye ön addan önce gelir (*Ebu Yusuf Hasan* “Yusuf’un babası, Hasan”, *Ümmü Cafer Amine* “Cafer’in annesi, Amine”); kişinin soyunu belirtme işlevine sahip olan nisbe, kullanımda isimden hemen sonra gelir ve çoğunlukla babanın adıyla kurulur (*İbn Ömer* “Ömer’in oğlu”, *bint Abbas* “Abbas’ın kızı”, *Sümeyye bint Ferec* “Ferec’in kızı Sümeyye”); kullanımda isimden sonra gelen lâkap, kişinin belirgin bir özelliğinin ifade edildiği adlardır (*el-Reşid*, *el-Fazl*, *Harun el-Reşid*...); nisbe ise kişinin doğduğu ya da yaşadığı yeri, mesleğini, dini eğilimini... yansıtan adlardır (*el-Mısri*, *el-Hallac*) (Shaalan - Raza, 2007, s.19). Görüldüğü gibi çok farklı unsurlardan oluşan Arap kişi adları, Türk kişi adlarına göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Arap kişi adlarındaki bu karmaşık yapı bir dönem Türk kişi adlarını da etkilemiştir. Bu etki sonucunda Konevî, Rûmî, Birgivî, Sivasî gibi adlar da Türkler arasında kullanılmıştır.

Arap kültüründe çocuğa anlamlı, güzel ve İslami bir ad vermek, anne babanın bir görevi olarak kabul edilmektedir (Dictionary of Muslim Names, s. 13; Bundan sonra DMN şeklinde kısaltılacaktır.). Çocuğa sadece anlamı güzel olan adların verilmesinde, adın kişiyi tanımlamasının yanı sıra onun dinini, moral değerlerini, milliyetini ve memleketini de yansıttığı düşüncesi yatmaktadır (DMN, s. 11). Bu düşüncenin oluşmasında “Siz kıyamet günü, kendi isimleriniz ve babalarınızın ismiyle çağrılacaksınız. Öyle ise isimlerinizi güzel kılın.” (Ebu Davud, *Sünen*, Edeb 4948) ve “Çocuklarınızı peygamberlerin isimleriyle isimlendiriniz. İsimlerin Allah’a en hoş olanları Abdullah ve Abdurrahman’dır. En doğru olanları Haris ve Hemmâm’dır. En çirkin olanları da Harb ve Mürre’dir” (Ebu Davud, *Sünen*, Edeb 4950) gibi bazı hadislerin de etkisi olmuştur. Ayrıca Hz. Muhammed’in anlamı kötü olan bazı adları değiştirdiği de bilinmektedir. Örneğin “engebeli arazi” anlamına gelen *Hazn* (حَزْن) adını, “kolay, yumuşak” anlamına gelen *Sehl* (سَهْل) ile değiştirmiştir (DMN, s. 13). Söz konusu hadislerin ve Hz. Muhammed’in uygulamalarının psikolojik etkisi sonucu Araplarda çoğunlukla anlamı güzel olan sözcükler kişi adı olarak kullanılmıştır.

Türk Kişi Adları

Çocuklara verilecek adların anlamlarının güzel olmasıyla ilgili eğilim, Türk toplumunda da Arap toplumu gibidir. Ana babanın çocuğa ileride utanmasına sebep olmayacak güzel bir ad

vermesinin bir çocuğun anne ve babası üzerinde ilk ve en önemli hakkı olduğuna dair İslami anlayış, bu geleneğin Türk toplumunda da oluşmasında ve sürdürülmesinde birinci derecede rol oynamıştır (Karahan, 2008, 2).

Türk kişi adlarının yapısı, çoğunlukla ön ad ve soyadı şeklinde olmaktadır. Bunların yanı sıra kişilere lâkap, mahlas, unvan, göbek adı ya da takma adlar da verilebilmektedir ancak bu tür adların resmî bir niteliği bulunmamaktadır (Zengin, 2014, 37). Bir adın resmî niteliğinin bulunmaması, incelemeye değer olmadığı anlamına gelmemelidir. Yukarıda bahsedilen lâkap, mahlas, unvan, göbek adı ya da takma adlar da birer dilsel semboldür ve kişiyi tanıtmaya/tanımlama işlevini yerine getirmektedir. Hatta bazı durumlarda bu işlevi resmî adlara göre (ön ad ve soyadı) daha iyi yerine getirmektedir (Şahin, 2016, 38). Bu bakımdan lâkap, mahlas, unvan, göbek adı ya da takma adlar da ad bilimi açısından çok değerli malzemelerdir.

Türk kültüründe çocuklara ad verilirken pek çok unsurun etkili olduğu ve farklı tür ve dillerden pek çok sözcüğün kişi adlarına kaynaklık ettiği bilinmektedir. Anne babanın kendileri için dilekleri, çocuk için iyi dilekler, kötü ruhlardan koruma düşüncesi, din olgusu, dünya görüşü, çeşitli felsefi inançlar, doğa, doğum zamanı vb. Türk kültüründe çocuklara ad verirken etkili olan unsurlardır (Rásonyi, 1963, 74-75).

Türk kültüründe kişi adlarına kaynaklık eden sözcükler de çeşitlilik arz etmektedir. Dinî hassasiyeti yansıtan peygamber adları, bu kapsamda özellikle Hz. Muhammed'in, eşlerinin, çocuklarının, anne ve babasının adları; Kur'an'daki surelerin adları, peygamber kıssalarında geçen adlar, evliya adları (Karahan, 2008, 2-3); doğaya karşı hassasiyeti yansıtan bitki adları (Uca, 2004, 147); çocuk için iyi dilekleri yansıtan kudretli ya da güzel görünümlü, uysal hayvanlar ile çeşitli doğa olaylarının adları (Rásonyi, 1963, 74); değerli taşların adları; ülke, şehir, ırmak ya da göl adları; aile büyüklerinin adları, tarihî şahsiyetlerin adları, devlet büyüklerinin adları, sanatçı, sporcu ve bilim adamlarının adları ve daha birçok ad, kişi adlarına kaynaklık etmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz ad vermede etkili olan unsurlardan kötü ruhlardan koruma düşüncesi, bazı kötü anlamlı sözcüklerin de koruyucu ad olarak kullanılmasına neden olmuştur.

Din olgusu, pek çok Arapça ve Farsça sözcüğün kişi adı olarak Türk ad verme geleneğinde yer bulmasına neden olmuştur. Bunlar içerisinde Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılanlar olduğu gibi Arapların kişi adı olarak kullanmadığı sözcükler de bulunmaktadır ki çalışmamızın asıl konusunu bu tür sözcükler oluşturmaktadır.

Türk-Arap Dil İlişkilerine Kişi Adlarının Yeri

İki kültür arasındaki tarihsel, coğrafi ve dinsel yakınlık, bu iki kültürün dillerinin de birbirini etkilemesi sonucunu doğurmuştur. Bu etki sonucunda özellikle 11. yüzyıldan itibaren birçok Arapça sözcük Türk diline girmiştir. Türklerin İslam medeniyetine girişi, pek çok alanı olduğu gibi kişi adları geleneğini de etkilemiş ve İslamiyet'in kabulünden sonra Allah'ın sıfatları, Hz. Muhammed'in ailesinin ve ashabının adları ile sevgi ve saygı duyulan dinî şahsiyetlerin adları, Türk ad verme geleneğinin bir parçası haline gelmiştir (Karahan, 2008, 2). Gelenek üzerindeki bu etkinin sonucu olarak birçok Arap kişi adı Türk diline girmiştir.

Türkçeye giren söz konusu kişi adları içerisinde, Araplar tarafından zaten kişi adı olarak kullanılan adların yanı sıra Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmayan sadece Türklerin kişi adı yaptıkları sözcükler de bulunmaktadır. Bunun en temel sebebi, Türklerin dinî değerlere gösterdiği saygı ve Kur'an-ı Kerim'e duyduğu sevgidir. Bu sevgi neticesinde Kur'an-ı Kerim'den rastgele açılan bir sayfada geçen bir ismin çocuğa ad olarak verilmesi geleneği gelişmiştir (Uca, 2004, 149-150). Böylece kişi adı olmayan birçok Arapça sözcük Türk ad verme geleneğinde yerini almıştır. Hatta bu sevgi neticesinde Kur'an dili olan Arapça, kutsal sayılmış; sözcüğün Arapçada isim olup olmadığına bakılmaksızın edat ya da zarf türünden sözcükler bile kişi adı olarak kullanılmıştır.

Araplarla Türklerin en azından bin yıldır süregelen kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkisi herkesçe malumdur. Bu süreçte, Arap kişi adları ve kişi adı olmayan bazı Arapça sözcükler Türk kişi adlarına; bazı Türkçe sözcük ve kişi adları da Arap kişi adlarına kaynaklık etmiştir. Türkler tarafından kullanılan bu adlar içerisinde Arapça kökenli olduğu hâlde Arapların kişi adı olarak kullanmadığı sözcükler de bulunmaktadır.

Türkiye'de herhangi bir yerleşim yerinde kullanılan kişi adlarıyla ilgili çalışmalarda, alanın amaçlarına uygun olarak, adların anlam özellikleri, yapısı, verilmiş sebepleri ve kökenleri incelenmektedir. Mihrali Calp'ın *Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği)* başlıklı makalesi ile Derya Duman'ın *A Linguistic Study of Turkish Personal Names. Micro and Macro Perspectives* başlıklı tezi bu tür çalışmalara örnek gösterilebilir. Bu çalışmaların köken incelemesi bölümlerinde adların kaynağının hangi dil olduğu üzerinde de durulmaktadır. Bu bölümlerde Türkçe kökenli kişi adlarının yanı sıra, dinî, tarihî, sosyolojik ve psikolojik bazı sebeplerden dolayı verilmiş, özellikle Arapça ve Farsça kaynaklı kişi adlarına da rastlanmaktadır. Ancak bu çalışmalarda Arapça olarak verilen bazı adların Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmadığı görülmektedir. Herhangi bir yerleşim yerinde kullanılan kişi adlarını konu edinen diğer çalışmalarda da durum aynıdır. Makalemiz, Türk kişi adlarında görülen ancak Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmayan bu sözcükler üzerine olacaktır.

Bu tür adlar arasında en meşhuru *Mehmet* olsa gerektir. Sözcüğün köken itibarıyla Arapça olduğu doğrudur. Ancak bu şekliyle yani *Mehmet* (~ Mehmed) olarak Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır. Aynı kökten türeyen *Muhammed* (DMN, 52) ya da *Mahmud* (DMN, 46) kişi adı olarak kullanıldığı halde *Mehmet* (~ Mehmed) şekline rastlanmamaktadır. Eğer Muhammed adı Türklerde yaygın olarak kullanılan adlardan biri olmasaydı, tabu olduğu düşünülüp *Mehmet* adının da onun örtmecesi olduğu söylenebilirdi. Dolayısıyla bu ad, kökeni haricinde, oluşumunda tamamen Türk ad verme geleneğinin etkili olduğu, Türk'ün imzasını taşıyan bir addir. *Mehmet* "Övülmüş; Hz. Muhammed'in adlarından biri" (Kişi Adları Sözlüğü; Erişim tarihi: 16.05.2019; Bundan sonra KAS şeklinde kısaltılacaktır.), *Mehmetçik* "Türk ulusunun sevgi duygusuyla Türk askerine verdiği ad" (KAS; Erişim tarihi: 16.05.2019) anlamlarına sahip olmasının gerisinde Türk tarihi, Türk kültür ve medeniyeti, Türk düşüncesi, kısacası Türk ad verme kültürü yatmaktadır. O hâlde bu tür adlara Arapçadan alıntı kişi adı demek ya da adın kaynağı olarak Arapçayı göstermek ne kadar doğrudur?

Örneğin Türkçe kişi adları üzerine dil bilimsel bir çalışma yapan Duman, Türkiye'de en sık kullanılan adlardan olan *Mehmet* adını Arapça kişi adları içerisinde değerlendirmiş; sadece Arapça *Muhammed* adından geldiğini ve Türkçedeki kullanımında bazı ses değişiklikleri olduğunu ifade etmiştir (Duman, 2000, 52). Araştırmacı, adın bu hâliyle Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmadığına değinmemiştir. Benzer bir durum Calp'ın çalışması için de geçerlidir. Ağrı ilinde kullanılan adları inceleyen Calp da *Mehmet* adını Arapça adlar içerisinde vermiştir (Calp, 2014, 40).

Konuyla ilgili örnekler çoğaltılabilir. Burada temel problem, bu tür adların köken sınıflandırmalarında, Arapçadan alıntı kişi adları içerisinde mi yoksa Türkçe kişi adları içerisinde mi değerlendirileceği meselesidir. Arapçadan alıntı kişi adları içerisinde değerlendirilmesi bir seçenektir. Böyle bir durumda yukarıda ifade etmeye çalıştığımız adın gerisindeki kültür, medeniyet ve gelenek bir kenara itilmiş olacaktır. Ters yapıldığında, Türkçe kişi adları içerisinde değerlendirildiğinde ise sözcüğün köken itibarıyla Arapçaya ait olduğu gerçeği göz ardı edilmiş olacaktır.

Makalede incelemeye esas olan veriler, Türkiye'de kişi adlarıyla ilgili yapılmış betimsel çalışmalardan ve kişi adı sözlüklerinden alınmıştır. Kişi adı sözlüğü olarak Türk Dil Kurumunun *Kişi Adları Sözlüğü* ile Aydil Erol'un *Adlarımız* adlı sözlüksel çalışması kullanılmıştır. Genel ağ ortamında yayımlanan kişi adları sözlüğünde 11.000'in üzerinde, Erol'un *Adlarımız* adlı çalışmasında ise 17.000'in üzerinde kişi adı bulunmaktadır. Söz konusu kaynaklardan elde edilen veriler, Arap kişi adlarıyla karşılaştırılarak bu adların Araplar tarafından kullanılıp kullanılmadığı tespit edilmiştir. Karşılaştırmada *A Standard Dictionary of Muslim Names, A*

Dictionary of Muslim Names, Kamusü'l-Esma ve Mu'cemü'l-Esma adlı Arap kişi adı sözlükleri kullanılmıştır. Bunlardan *A Dictionary of Muslim Names*, Araplar tarafından kullanılan yaklaşık 4.000 kişi adını; *A Standard Dictionary of Muslim Names*, 2.500 kişi adını; *Kamusü'l-Esma* 6.000 kişi adını; *Mu'cemü'l-Esma* ise 38131 (Erişim tarihi: 04.11.2020) kişi adını içermektedir.

İnceleme

Bu bölümde Türkiye'de kişi adlarıyla ilgili çalışmalarda Arapçadan alıntı kişi adı olarak gösterilen ancak Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmayan adlar incelenmiştir. İncelemede adlar madde başı olarak verilmiş; adın hemen yanında, malzemenin alındığı çalışma, kaynak olarak gösterilmiştir. Açıklama kısımlarında sözcüklerin Arapça yazımları ve anlamları verilmiştir. Adlar toplu bir şekilde alfabetik sırayla verilmemiş, Arapçada isim kategorisinde olup kişi adı olarak kullanılmayanlar, Arapçada isim kategorisinde olmayıp Türkçede kişi adı olarak kullanılanlar ve Yanlış Bölümlenme (Metanaliz) Yoluyla Oluşanlar şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

Sınıflandırmaya geçmeden önce Araplar tarafından da kişi adı olarak kullanıldığı için incelemeye dâhil edilmeyen ancak Türkçeye geçerken yazım ve söyleyişleri değişen kişi adlarının bulunduğunu da ifade etmek gerekir. Bunlar aşağıda toplu bir şekilde verilmiştir. Madde başı olarak verilen şekiller Türkçede kullanılan şekillerdir. Adların Araplar tarafından kullanılan şekilleri ise açıklamalarda verilmiştir.

Adalet: (Esen 2009: 177) '*hakkını verme, herkesin hakkı olanı gözetme*' (Erol, 2010: 9) < Ar. عَدْلٌ "hak, hakkaniyet, adalet" (Elrâzi 1986: 176). Bu ad Araplarda عدالة (adâle) telaffuzu ile kullanılmaktadır (DMN: 93). Türkçedeki kullanımı /t/ lidir: عدالت (adâlet). Sözcük Türkçeye geçerken sadece telaffuzunda bir değişiklik olmuştur.

Cennet: (Karpuz 2006: 9) '*uçmak; bahçe; çok ferah ve havadar yer*' (Erol, 2010: 157) < Ar. جَنَّة "bağ, cennet" (Elrâzi 1986: 48). Sözcüğün Arapça telaffuzu جنة (cenne) şeklindedir ve Arap kişi adı sözlüklerinde جنة (cenne) şeklinde kayıtlıdır (DMN: 113; SDMN: 141). Türkçedeki kullanımı /t/ lidir: جنت (cennet). Cennet telaffuzu Türklere aittir.

Fadime: (Duman 2000: 54) '*sineden ayrılmış; sütten kesilmiş*' (Erol, 2010: 235) < Ar. فاطمة . Adın aslı *Fatma*'dır ve "çocuğunu sütten kesen kadın" anlamına gelmektedir (DMN: 104). Fadime, bu adın Türkçeleştirilmiş halidir. Türkçede bu adın *Fatma*, *Fadima* gibi şekilleri de kullanılmaktadır.

Muhtad: (Esen 2009: 170) < Ar. مُهْتَدٍ "doğru yolda olan". Kelimenin kökü هدى "doğru yolda olmak" anlamındadır (Elrâzi 1986: 288). Sözcüğün nisbe hâli (muhtedî) Araplarda kişi adı olarak kullanılmaktadır (DMN: 52). *Muhtad* şeklindeki kullanım Türkçedir.

Veled: (Aydın 2009: 232) (velet) ‘oğlan, çocuk’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. وُلْد “çocuk, evlat, erkek çocuk, oğlan” (Elrâzi 1986: 306). Arap kişi adı sözlüklerinde *Velîd* (وليد) şekli var (KE: 69; DMN: 88; SDMN: 112). Aynı kökten türeyen *Veled* (وَلَد) şeklinin bir kişi adı olarak Türkler tarafından kullanıldığı, Arapların ise *Velîd* (وليد) şeklini kullandığı anlaşılmaktadır.

Bu grupta değerlendirilebilecek adlar çoğaltılabilir. Yukarıda sayılanların dışında Türkler tarafından da kullanılan ve Arap kişi adı olarak bilinen *Behçet, Cevdet, Fikret, Hâlet, Haşmet, Hidâyet, Hikmet, Himmet, İffet, İzzet, İsmet, İnâyet, Kudret, Mithat, Necdet, Neş’et, Nüzhet, Nusret, Ni’met, Rif’at, Safvet, Servet, Şevket, Tal’at, Ülfet* gibi kişi adları da aslında Türklere mahsustur. Araplar bu adların kelime sonu /t/’li (ث) şekillerini değil /e/’li (ة) şekillerini kullanırlar.

1. Arapçada İsim Kategorisinde Olup Kişi Adı Olarak Kullanılmayanlar

Bu bölümdeki adlar, isim kategorisinde olmasına rağmen (Arapçada) kişi adı olarak kullanılmamaktadır.

Abdi: (Erol, 2010, 2) ‘*Abdurrahman’ın kısaltılmışı; erkek adı; kullukla kölelikle ilgili*’ (Erol, 2010, 2) < Ar. عَبْد “kul” (Elrâzi, 1986, 172) + î (nispet eki). Sözcük bu hâliyle Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır. Adı oluşturan عبد (‘abd “kul”) kısmı, birleşik yapıdaki Arap kişi adlarında kullanılmakta (*Abdullah, Abdurrahman ...*) ancak tek başına ad olarak kullanılmamaktadır.

Afet: (Erol, 2010, 11) ‘*büyük felaket, bela; çok güzel insan, kadın adı*’ (Erol, 2010, 11) < Ar. آفَة “afet; veba; her hangi bir şeyin başına gelen büyük hastalık, kötülük vb.” (Elrâzi, 1986, 13). Türkçede sık kullanılmayan kişi adlarından olan *Afet*, kötü bir anlama sahip olduğu için Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır.

Afil: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=afil>) < Ar. أَفِل “saklanma, gizlenme” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 8).

Ahat: ‘*bir; kişi, kimse*’ (Erol, 2010, 16) < Ar. أَحَد “bir, tek” (Elrâzi, 1986, 296).

Ahsen: ‘*pek güzel, daha yakışıklı, daha güzel; erkek ve kadın adı*’ (Erol, 2010, 17) < Ar. أَحْسَن “daha güzel” (Elrâzi, 1986, 58).

Anife: ‘*Hanif’in dişisi, İbrahim dinine mensup*’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=anife>) < Ar. حَنِيف “doğru inanç sahibi, hak din”. Anife, Ar. *hanif* adının dişil şekli olup Türkçede sözcük başı /h/ sesi düşmüştür (Elrâzi, 1986, 67).

Asker: (Esen, 2009, 179) ‘*asker; küçük*’ (Erol, 2010, 230) < Ar. عَسْكَر “orduda görev yapan herkes; savaşçı”. Bu şekliyle Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır. Arapça sözlüklerde *Askerî* şekli mevcuttur (DMN, 14).

Aslı: (Duman, 2000, 54) '*Kerem ile Aslı hikâyesinde Kerem'in sevgilisi olan Ermeni keşişin kızı*' (Erol, 2010, 61) < Ar. أصل "soy, kök, dip". "Bir şeyin kendisi" (KAS; Erişim tarihi: 16.05.2019). Arapçada اصل (soy, kök, dip) kökünden türeyen ve kadın adı olarak kullanılan *Asila* var (DMN, 976). Sözlüklerde *Aslı* şekline rastlanmıyor.

Benna: '*bina eden*' (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=benna>) < Ar. بناء "yapı ustası, yapıcı; mimar". Sözcüğün kökü بني "yaptı" anlamındadır (Elrâzi, 1986, 27). Bir meslek adı olan *benna*, Araplarda soyadı olarak kullanılır ancak ön ad olarak kullanılmaz.

Berat: (Karademir, 2008, 350) '*azat etme, kefalet belgesi, diploma; Şaban ayının on dördünü on beşine bağlayan geceye verilen ad*' (Erol, 2010, 124) < Ar. برائة "masumiyet" (Elrâzi, 1986, 19-20).

Berra: '*takva sahibi, dindar, töreye sadık*' (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=berra>) < Ar. بَرَا "aklamak, temize çıkarmak". Sözcüğün kökü برأ "masum oldu" anlamındadır (Elrâzi, 1986, 19-20).

Bükre: '*sabah, yarın*' (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=b%C3%BCkre>) < Ar. بُكْرَه "sabah, seher, yarın" (Elrâzi, 1986, 25).

Cami: '*cem eden, derleyen, toplayan; içine alan, içinde bulunduran*' (Erol, 2010, 150) < Ar. جامع "toplayan, bir araya getiren; toplanılan yer; cami" (Elrâzi, 1986, 46-47).

Cemre: '*yanmış kömür parçası, kor*' (Erol, 2010, 157) < Ar. جَمْرَه "ateş kuru; ufak çakıl taşı" (Elrâzi, 1986, 46).

Cezayir: (Gülensoy, 2010, 78) '*adalar*' (Erol, 2010, 159) < Ar. جزائر "Ar. *cezire*'nin 'ada' çoğulu" (Elrâzi, 1986, 43).

Cumali: (Esen, 2009, 181) '*Cuma ile Ali'den*' (Erol, 2010, 162) < Ar. جُمُعَه "Cuma günü" (Elrâzi 1986: 46-47) + T. {+lı}. (yapım eki).

Dehri: '*dünyanın sonsuzluğuna inanıp ahreti inkâr eden, ruhun cesetle beraber öldüğüne inanan*' (Erol, 2010, 182) < Ar. دَهْر "zaman; dünya, cihan" + î (nispet eki). دَهْرِي sözcüğünün anlamı "ateist" şeklindedir (Elrâzi, 1986, 89). Bu kötü anlamından dolayı Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır.

Duhan: '*tütün, duman*' (Erol, 2010, 197) < Ar. دُخَان "duman, tütün" (Elrâzi, 1986, 84).

Ebed: '*sonsuz dünya; hiçbir zaman, asla*' (Erol, 2010, 204) < Ar. أَبَد "sonu olmayan zaman". ابداً şekli de "asla, hiç" anlamındadır (Elrâzi, 1986, 1).

Ebu: '*babası*' (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=ebu>) < Ar. أَب "baba, peder" (Elrâzi, 1986, 2). Araplarda tek başına kişi adı olarak kullanılmamaktadır. Başka bir isimle birleşerek kullanılır: *Ebu Bekir* "Bekir'in babası".

Ecmel: ‘en güzel, daha güzel, çok yakışıklı’ (Erol, 2010, 205) < Ar. أَجْمَل “çok güzel olan”. Sözcüğün kökü جَمَلَ “güzel oldu” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 47).

Eda: (Karademir, 2008, 350) ‘ifade, tarz, üslup, davranış; şive; kibir, kurum’ (Erol, 2010, 205) < Ar. أداء “ödemek; ifade tarzı, üslup”. Sözcüğün kökü اَدَى “ödedi, yerine getirdi” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 47).

Efide: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=Efide>) < Ar. فُؤَاد “kalp, gönül” adının çoğul şeklidir. Arapça أَفْنِدَة şeklinde yazılır. “gönüller, kalpler” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 205).

Elvan: ‘renkler’ (Erol, 2010, 211) < Ar. لَوْن “renk; iz, belirti, emare; çeşit, cins, şekil, form” sözcüğünün çoğulu (Elrâzi, 1986, 54).

Elveda: (Duman, 2000, 52) ‘Allahısmarladık; Tanrı’ya emanet olun, esen kalın’ (Erol, 2010, 211) < Ar. وداع “terk etmek; koyup gitmek; vedalaşmak”. Bu isim, ودع “gitti, terk etti, veda etti” kökünden türemiştir (Elrâzi, 1986, 297). Arapça kökenli olmasına rağmen *Elveda* şekli Arapların kullandığı bir kişi adı değildir. Araplarda kişi adı olarak kullanılan şekli *Veda*’dır (Kamusü’l-Esma, 105).

Emri: *Emrullah* (Allah’ın emri) adının kısaltımıdır’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=emri>) < Ar. أَمْر “emir” (Elrâzi, 1986, 10) + i (nispet eki).

Enbiya: ‘nebinin çokluk hali’ (Erol, 2010, 214) < Ar. نَبِي “peygamber”. Ar. نَبِي “peygamber” sözcüğünün çoğul hâlidir. “peygamberler” anlamındadır. Sözcüğün kökü نَبَأ “haber” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 268).

Ender: (Karademir, 2008, 350) ‘daha nadir, pek az, en seyrek’ (Erol, 2010, 214) < Ar. نَدْر “pek nadir”. Bu isim, ندر “nadir oldu” kökünün ism-i tafdil şeklidir (Elrâzi, 1986, 272).

Esmer: (Esen, 2009, 171) ‘karaşın’ (Erol, 2010, 231) < Ar. أَسْمَر “esmer” (Elrâzi, 1986, 131).

Evliya: ‘velinin çokluk hali’ (Erol, 2010, 232) < Ar. وَلِي “veli” sözcüğünün çoğul şeklidir, “veliler” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 306).

Evsen: ‘dalkavuk’ (Erol, 2010, 232) < Ar. وَثَن “put” adının أَفْعَال kalıplı çoğuludur, “putlar” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 295).

Feza: (Erol, 2010, 238) ‘uzay; geniş alan; geniş ova’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. فَضَاء “boşluk, uzay” (Elrâzi, 1986, 212).

Gamze: (Karademir, 2008, 350) ‘süzgün ve yan bakış; çenedeki veya yanaktaki çukurluk’ (<https://sozluk.gov.tr/>;) < Ar. عَمَزَة “göz işareti, göz kırpması” (Elrâzi, 1986, 202).

Gurbet: (Erol, 2010, 252) ‘gariplik, yabancılık, yuvasından, yurdundan veya kentinden uzakta olma durumu; yabancı’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. غُرْبَة “gariplik, gurbet, yad eller” (Elrâzi, 1986, 197).

Hadis: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=hadis>) ‘Hz. Muhammed’in söz ve davranışları’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. < حَدَّث “söylenti, Hz. Muhammed'in söz ve davranışları”. حَدَّث ise حَدَّث kökündendir ve “olay” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 53). Ayrıca حَدَّث kökünün “genç, delikanlı” anlamları da vardır (arabiclexicon.hawramani.com/search/حدث Erişim tarihi: 16.05.2019).

Harika: (Erol, 2010, 280) ‘nitelikleriyle hayranlık uyandıran, eksiksiz, kusursuz’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. خارقة “olağanüstü, normal olmayan”. Bu isim خارق “olağanüstü” sözcüğünün dişil şeklidir (Omar I, 2008, 635).

Hasbi: (Erol, 2010, 281) ‘isteyerek ve karşılık beklemezsizin yapılan’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. حَسْب “yetmek”. Bu sözcük genelde *hasbunallahu veni'mel vekil* “Allah bana yeter” ibaresinde geçer. Ayrıca sözcüğün “saymak, hesap etmek; zannetmek, düşünmek; asil ve saygın olmak” anlamları da vardır (arabicnames.hawramani.com/search/حسبي).

Hasret: (Erol, 2010, 281) ‘özlem, özleyiş’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. حَسْرَة “esef, üzüntü, acı, hasret” (Elrâzi, 1986, 57).

Hayati: (Erol, 2010, 283) ‘yaşamla ilgili, yaşamsal; büyük önem taşıyan, önemli’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. حَيَاة “hayat, ömür, canlılık” + i (nispet eki). Araplarda kadın adı olarak *Hayat* kullanılmaktadır (Elrâzi, 1986, 69). Ancak *Hayati* şekli erkekler ve kadınlar için kişi adı olarak kullanılmamaktadır. Anlamı da “hayatım”dır.

Hazen: ‘sonbahar (*Hazan*’ın farklı yazılışı)’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=hazen>) < Ar. حُزْن “üzüntü, hüzn” (Elrâzi, 1986, 57).

İffet: (Erol, 2010, 298) ‘temizlik, namus’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. عِفَّة “namus, haramdan uzak” (Elrâzi, 1986, 185).

Kadem: (Erol, 2010, 314) ‘uğur; ayak’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. قَدَم “ayak” (Elrâzi, 1986, 219).

Kader: (Erol, 2010, 315) ‘alın yazısı, yazgı; genellikle kaçınılmaz kötü talih’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. قَدَر “takdir etmek” (Elrâzi, 1986, 219).

Kismet: (Erol, 2010, 342) ‘Allah’ın herkese uygun gördüğü yaşama durumu, nasip, kader’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. قِسْمَة “bölme, ayırma, pay, hisse; kismet” (Elrâzi, 1986, 223).

Kıymet: (Erol, 2010, 343) ‘değer; değerli, nitelikli’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. قِيَمَة “değer” (Elrâzi, 1986, 232).

Kutsi: (Erol, 2010, 366) ‘mukaddes’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=kutsi>) < Ar. قُدْسِي “kutsal” (Elrâzi, 1986, 219).

Kurban: (Erol, 2010, 359) ‘*adak, sunu*’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=kurban>) < Ar. فُرْبَان “adak, kurban” (Elrâzi, 1986, 220).

Medine: (Gülensoy, 2010, 78) ‘*şehir, özellikle Medine kenti*’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=medine>) < Ar. مَدِينَة “şehir, kent, vilayet” (Elrâzi, 1986, 258).

Mehmet: (Duman, 2000, 54) ‘*övlümü; Hz. Muhammed’in adlarından biri*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مُحَمَّد “övlülen, övgüye layık”. Arapça kökenli olmasına rağmen Araplar tarafından kullanılan bir kişi adı değildir. Sözcük Arapça h-m-d kökünden türemiştir (Elrâzi, 1986, 64) ancak bu şekli alması ve bir kişi adı olarak kullanılması Araplarla ya da Arap kültürü ile ilgili bir durum değildir. Adı bu hâliyle sadece Türkler kullanmıştır.

Memati: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=memati>) ‘*ölümlü*’ < Ar. مَمَات “ölüm yeri, ölüm” + î (nispet eki). Türklerde kişi adı olarak kullanılan bu sözcük Arapça “ölümüm” anlamındadır.

Metin: (Erol, 2010, 388) ‘*metanetli*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مَتِين “güçlü, metanetli” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 256).

Mikail: (Esen, 2009, 177) ‘*dört büyük melekten rızkları bölüştürmekle görevli olanı*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. ميكَائِيل “dört büyük melekten biri”. Sözcük, *Mika* + *il* yapılarından oluşmaktadır (Elrâzi, 1986, 263).

Mısra: (Erol, 2010, 389) ‘*bir şiiri oluşturan dizelerden her biri*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مِصْرَاع “kapı kanadı, mısra, dize”. Bu isim صرَع kökünden meydana gelen تصرِيع “kafiyelendirme” mastarından türetilmiştir (Elrâzi, 1986, 152).

Mukaddes: (Erol, 2010, 396) ‘*kutsal, mübarek*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مُقَدَّس “kutsal, temiz” (Elrâzi, 1986, 219).

Müberra: (Erol, 2010, 399) ‘*temize çıkmış, aklanmış*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مُبْرَأ “suçsuzluğu kanıtlanmış, günahsızlığı ortaya çıkmış olan” (Elrâzi, 1986, 21).

Mücella: (Erol, 2010, 399) ‘*parlaklık, parlak, cilalı*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مُجَلَّى “ortaya çıkan, görünen”. جَلَا *cela* eyleminin ism-i meful şeklidir (Elrâzi, 1986, 46).

Müella: (Erol, 2010, 394) ‘*yüceltilen; yüksek*’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=m%C3%BCella>) < Ar. مُعَلَّى “yüksek, yücelmiş”. عَلَا kökünden türetilen تَعْلِيَة mastarının ism-i mefulüdür (Elrâzi, 1986, 190).

Münevver: (Erol, 2010, 400) ‘*aydınlatılmış, ışıklı, parlatılmış; aydın*’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مُنَوَّر “aydınlanmış”. نَوَّر kökünden türetilmiş olan تَوَيَّر mastarının ism-i mefulüdür (Elrâzi, 1986, 285).

Mürsel: (Esen, 2009, 169) ‘gönderilmiş, yollanmış; peygamber’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مَرْسَل “gönderilen, yollanan; peygamber” (Elrâzi, 1986, 48). Sözcüğün kökü رَسَلَ “gönderdi” anlamında olup مَرَسَلَ de bu kökten türetilen ism-i mefuldür (Elrâzi, 1986, 102). Ad, bu hâliyle Arap kişi adı sözlüklerinde bulunmuyor. *Mürsele* ya da *Mürseli* şekilleri var (arabicnames.hawramani.com/الميم-م-بحرف-أسماء-المواليذ-أسماء-page/77/ Erişim tarihi: 16.05.2019). *Mürsel* şeklindeki kullanım Türkçedir.

Müzeyyen: (Erol, 2010, 402) ‘süslenmiş, bezenmiş, süslü’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. مُزَيَّن “bezenmiş, süslenmiş”. Sözcük زَيْن kökünden türemiştir (Elrâzi, 1986, 118).

Nafiz: (Erol, 2010, 404) ‘delip geçen; içe işleyen, giren; etkili, sözü geçen’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نَافِذ “kararlı, etkili, geçerli, birebir”. Sözcüğün kökü نَفَذ “gerçekleşti, geçerli oldu” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 280).

Nas: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=nas>) ‘insanlar, halk, herkes’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نَاس “insanlar, halk”. اِنْس “insan” sözcüğünün çoğul şeklidir (Elrâzi, 1986, 11).

Nazile: (Duman, 2000, 52) ‘indirilen, inen’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=nazile>) < Ar. نَازِلَة “nazil olan, inen”. “inmiş, inen” anlamında olan نَازَلَ ism-i fa’ilin dişil şeklidir veya النَّازِلَة “insanların başına gelen felaket, zorluk” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 273).

Nebi: (Erol, 2010, 410) ‘haberci; peygamber’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نَبِيّ “peygamber, nebi”. Bu isim “haber” anlamında olan نَبَأ kökünden türemiştir (Elrâzi, 1986, 268). Araplarda kişi adı olarak *Abdulnebi* “peygamberin hizmetçisi” şeklinde kullanılır.

Nehir: (Erol, 2010, 412) ‘akarsu, ırmak; çok, bol, fazla’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نَهْر “dere, ırmak kolu” (Elrâzi, 1986, 284).

Nesli: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=nesli>) ‘Nesligül, Neslihan, Neslişah adlarının kısaltılmış biçimi’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نَسَل “soy, sop” (Elrâzi, 1986, 274) + î (nispet eki).

Nisa: (Erol, 2010, 418) ‘kadın; Kur’an-ı Kerim’de IV. Sure’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نِسَاء “kadınlar” (Elrâzi, 1986, 274).

Nükhet: (Erol, 2010, 426) ‘güzel koku’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. نَكْهَة “güzel koku” (Elrâzi, 1986, 283).

Ömür: (Erol, 2010, 444) ‘yaşam, yaşayış, hayat’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. عُمر “ömür, yaş, yaşantı” (Elrâzi, 1986, 190).

Raki: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=raki>) ‘rükû eden, dindar’ < Ar. رَاقِي “yüksek dereceli” (Elrâzi, 1986, 107).

Reyhan: (Erol, 2010, 473) ‘güzel kokulu bir süs bitkisi, fesleğen’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. رِيحَان “fesleğen, kokulu bitkiler”. Arapça da رِيحَان “rızık, rahmet, rızık anlamında olan reyhan bitkisi” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 110).

Sahra: (Erol, 2010, 481) ‘kır, ova, çöl’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. صَحْرَاء “çöl, sahra” (Elrâzi, 1986, 150).

Sadakat: (Erol, 2010, 478) ‘dostluk, içten bağlılık, doğruluk, vefalılık’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. صِدَاقَة “içten bağlılık, güçlü dostluk” veya صَدَقَات “sadakalar, sadaka’nın Arapça çoğulu” (Elrâzi, 1986, 151).

Sanem: (Erol, 2010, 485) (~Senem) ‘put; güzel kadın’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. صَنَم “put”. صَمْن “put” sözcüğünden mu’arreb (Arapçalaştırılmış) bir sözcük olduğu söylenmektedir (Elrâzi, 1986, 156).

Seda: (Erol, 2010, 494) ‘ses; yankı’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. صَدَى “yankı sesi” (Elrâzi, 1986, 151).

Sedef: (Erol, 2010, 494) ‘midye ve istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan pırıltılı, beyaz, gök kuşağı renkli değerli madde’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. صَدَف “sedef” (Elrâzi, 1986, 151).

Sevdiye: (Duman, 2000, 55) ‘Türkçe “sevdi” sözüne yanlış olarak Arapça dişillik eki getirilerek elde edilen bir ad’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. سَوْد “karartmak, siyahlaştırmak; kara, siyah” (Elrâzi, 1986, 134) + Ar. iye (dişil eki). Bu şekliyle Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır.

Seyyal: (Erol, 2010, 503) ‘akıcı, akan, akışkan’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. سَيَّال “akıcı, sıvı, akıntı”. Sözcük, سَيْل “sel, su taşkını” mastarının mübalağa-i ism-i fail şeklidir (Elrâzi, 1986, 136).

Şöhret: (Erol, 2010, 530) ‘ün, şan’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. شُهْرَة “şöhret, ün, şan, nam” (Elrâzi, 1986, 147).

Şule: (Erol, 2010, 530) ‘alev, ateş alevi’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. شُعْلَة “ateş, alev, meşale”. Sözcük شَعَلَ “yaktı” kökünden türemiştir (Elrâzi, 1986, 143).

Şüheda: (Erol, 2010, 530) ‘şehitler’ (<https://turkadlar.com/?c=&ad=%C5%9F%C3%BCheda>) < Ar. شُهَدَاء “şehitler”. Ar. شَهِيد “şehit” sözcüğünün فعلاء kalıplı çoğuludur (Elrâzi, 1986, 147).

Tenzile: (Erol, 2010, 547) ‘şehitler’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=%C5%9F%C3%BCheda>) < Ar. نَزَّل “indirme” + Ar. e (dişil eki). نَزَلَ “indi” kökünden türeyen تَفْعِيل kalıplı mastardır (Elrâzi, 1986, 273).

Tufan: (Erol, 2010, 557) ‘Nuh Peygamber zamanında yağan ve bütün dünyayı su altında bırakan şiddetli yağmur; şiddetli yağmur’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. طُوفَان “sel, felaket; su baskını” (Elrâzi, 1986, 168).

Tuğyan: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=tu%C4%9Fyan>) ‘coşma, taşma, coşkunluk’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. طغیان “akarsuların taşması, büyük sel, zulüm, baskı” (Elrâzi, 1986, 165).

Uhut: (Gülensoy, 2010, 78) ‘tek’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=uhut>) < Ar. أُحَد “bir, tek; Medine’de bir dağ adı” (Elrâzi, 1986, 3).

Ufuk: (Duman, 2000, 53) ‘düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer; anlayış, kavrayış, görüş, düşünce gücü; çevre, dolay’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. أُفُق “ufuk, uzak ülkeler, uzak diyarlar”.

Ümmet: (Esen, 2009, 177) ‘bir peygambere inananların tümü; Müslüman dinine bağlı olanların tümüne verilen ad’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. أُمَّة “millet, nesil, ümmet” (Elrâzi, 1986, 8).

Ünzile: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=%C3%BCnzile>) ‘indirilmiş, inzal olunmuş’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. أَنْزَلَ “indirildi”. Sözcüğün kökü نَزَلَ (nezele) “indi” anlamındadır (Elrâzi, 1986, 273).

Zuhal: (Duman, 2000, 53) ‘Satürn gezegeni, Sekendiz’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. زُحَل “Satürn” (Elrâzi, 1986, 114).

Zülfiye: (Esen, 2009, 180) ‘sevginin saçı’ (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. زُلْفَى “yakınlık, yaklaşma” (Elrâzi, 1986, 115).

2. Arapçada İsim Kategorisinde Olmayıp Türkçede Kişi Adı Olarak Kullanılanlar

Aleyna: (Gülensoy, 2010, 78) < Ar. عَلَيْنَا “üzerimize”. Sözcük عَلَى “üzerinde, +DA (bulunma durumu)” sözcüğü ile نَا “Ar. birinci çokluk şahıs” ekinden oluşmaktadır (Elrâzi, 1986, 190).

Aşir: (Erol, 2010, 62) (~Aşır, Aşur) ‘onuncu’ (<https://turkadlar.com/?c=&ad=a%C5%9Ffir>) < Ar. عَشْر “on”. Ar. ‘aşer “on” kökünden gelir. “Onuncu” anlamındadır. Genelde Muharrem ayının onuncu günü Hz. Hüseyin’in katledildiği günü ifade etmektedir. Aşure ile kökteştir (Elrâzi, 1986, 182).

Ecra: “bedel olan” (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=ecra>) < Ar. أُجْرَى “icra etti, yürüttü” (Elrâzi, 1986, 43).

Mavera: ‘Merve adının farklı yazılışdır’ (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=mavera>) < Ar. مَا وَرَاء “art, geri, bir şeyin ötesinde arkasında bulunan”. *ma* ve *vera*’ (Elrâzi, 1986, 256, 299)

sözcüklerinden oluşur. Ad türünden bir sözcük değildir ve bu haliyle Araplarda kişi adı olarak kullanılmamaktadır.

3. Yanlış Bölünme (Metanaliz) Yoluyla Oluşan Kişi Adları

Bu gruptaki kişi adları, harf-i tarif olarak kullanılan ال (el)'in adın bir hecesi gibi düşünülüp yanlış bölünmesi sonucu oluşmuştur.

Abdul: (Esen, 2009, 175) < Ar. عَبْد “kul” (Elrâzi, 1986, 172) + ال “harf-i tarif” . Bu yapı, Allah'ın 99 ismine izafe edilen *Abdullah*, *Abdurrahman*, *Abdurrahim* gibi adların ilk kısmını oluşturur ki aslında tamlama şeklindeki adın tamlananıdır ve “kulu” anlamını verir. Burada asıl ad *abd*'dir (عبد). Ancak sonraki adın harf-i tarifi olan ال (el) yanlış bölünerek *abd* sözcüğüne eklenmiş ve yanlış bölünme sonucu bu ad oluşmuştur.

Minel: (<https://www.turkadlar.com/?c=&ad=minel>) < Ar. من “-den” (Elrâzi, 1986, 265) + Ar. ال “harf-i tarif”. *Min* (من) Arapçada ad değil edattır. Türkçe ayrılma hâl ekinin anlamını verir: -den. *Min* (من) edatından sonra gelen adın harf-i tarifi olan ال (el) yanlış bölünerek *min* edatına eklenmiş ve yanlış bölünme sonucu *Minel* adı oluşmuştur. Muhtemelen, Kur'an-ı Kerim'in sayfalarını rastgele çevirip hoşça giden bir adın seçimi uygulaması sonucu Türk ad verme geleneğine girmiştir.

Veysel: (Erol, 2010, 586) '*yoksulluk, muhtaçlık*' (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. عُويس الْقَرْنِي. Veysel Karânî < Üveys el-Karânî < Ebû Amr Üveys bin Âmir bin Cez' bin Mâlik el-Karânî (Yıldız, 2017, 593). *İsim + nisbe* yapısındaki Arap kişi adının ikinci sözcüğünün düşmesiyle harf-i tarif, ismin parçası gibi düşünülüp ona eklenmiştir. Bu ad Arap kişi adları sözlüklerinin hiçbirinde geçmemektedir. Sözcük köken itibarıyla Arapça olsa da, daha doğrusu Türkçede kullanılan sözcük Arapça sözcüğün belli bir bölümü olsa da (*Üveys el-Karânî* adının ilk kısmından *Veys* parçası, devamından ise sadece *el* harf-i tarifi alınarak bir kişi adı haline getirilmiştir.), oluşumu vb. açılardan Türkçe bir kişi adı olduğu söylenebilir.

Zeynel: (Erol, 2010, 611) '*ibadet edenlerin süsü*' (<https://sozluk.gov.tr/>) < Ar. زَيْن العابدين. Zeynel Abidin < Zeynü'l-Âbidîn ~ Zeyn el-Âbidîn “ibadet edenlerin en iyisi, en güzeli” < Ebû'l-Hasen Ali bin el-Hüseyin bin Ali bin Ebî Tâlib (Yıldız, 2017, 594). *İsim + nisbe* yapısındaki Arap kişi adının ikinci sözcüğünün düşmesiyle harf-i tarif, ismin parçası gibi düşünülüp ona eklenmiştir. *Zeyn el-Âbidîn* adının ilk kısmından *Zeyn* “iyi, güzel” (Elrâzi, 1986, 118) parçası, devamından ise sadece *el* harf-i tarifi alınarak bir kişi adı haline getirilmiştir. Bu ad da bu hâliyle (*Zeynel*) Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmamaktadır. Sözcük köken itibarıyla Arapçadır ancak oluşum vb. açılardan tamamen Türk ad verme geleneğinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Arapça kökenli olduğu hâlde Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmayan, sadece Türkler tarafından kişi adı olarak kullanılan sözcüklerin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışmada, Arapça kökenli 97 sözcük incelenmiştir. Bu sözcüklerin 89'u Arapça isim kategorisinde olmasına rağmen Araplarda kişi adı olarak kullanılmayanlardır. 4'ü isim kategorisinde olmayan, kalan 4'ü ise yanlış bölümlenme yolu ile oluşan sözcüklerdir.

İncelenen sözcükler içerisinde, adların yanı sıra fiil ve edatlar da bulunmaktadır. Örneğin "put" anlamındaki *Sanem*, Türkçede kişi adı olarak kullanılan Arapça bir isim iken *Ecra*, "icra etti" anlamında Arapça bir fiildir.

Abdul, Minel, Veysel, Zeynel adları, yanlış bölümlenme sonucu kişi adı hâline getirilmiştir ve bu şekilleriyle Arapçada kullanılmamaktadır.

Araplarda kişi adı olarak kullanılmadığı hatta Arapçada ad olmadığı hâlde bazı sözcüklerin Türkçede kişi adı olarak kullanılmasında dinî değerlere duyulan saygı etkili olmuştur. Çocuklara güzel ve anlamlı adlar verilmesi gerektiğine dair İslami anlayış, başlangıçta anlamı güzel ve Araplar tarafından da kişi adı olarak kullanılan sözcüklerin Türk ad verme geleneğinde yer bulmasını sağlamış ancak zamanla adın anlamı ya da Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılıp kullanılmadığı durumları göz ardı edilmiştir. Bu da kişi adı olmayan pek çok Arapça sözcüğün Türk ad verme geleneğinde yer bulmasına neden olmuştur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bu tür adların Türk toplumunda yaygınlaşmasında anne, baba ya da aile büyüklerinin adlarını sürdürme geleneği ve Kur'an-ı Kerim'in sayfalarını rastgele açıp o sayfadan beğenilen bir adın seçilmesi geleneği de etkili olmuştur.

Günümüzün hızlı iletişim imkânları ve bunun ülkeler arasındaki sınırları neredeyse kaldırdığı düşünüldüğünde sadece yazılı kaynaklara bakarak bu konuyla ilgili kesin sonuçlara ulaşmak tabii ki çok güçtür. Araplar tarafından kullanılmadığı tespit edilen herhangi bir adın küçük bir yerleşim yerinde, belki bir köyde, bir Arap çocuğuna verilmiş olması elbette ki mümkündür. Hele ki çok geniş Arap coğrafyası da dikkate alındığında kesin sonuçlara ulaşmak daha da zorlaşmaktadır. Sadece Türklere duyduğu sempatiden dolayı çocuğuna Mehmet adını veren Arap bir aile acaba bir Arap adı mı kullanmıştır yoksa bir Türk adı mı? Arapça Muhammed adının ses ve anlam bakımlarından bazı değişikliklere uğrayarak Türkçe Mehmet şekline dönüşmesinde Türk ad verme geleneği etkili olduğuna göre bizce bu sorunun cevabı bir Türk adı kullandığı şeklindedir. Bu yüzden Türkiye'de kişi adlarıyla ilgili çalışmalarda bu tür adların hiçbir açıklama yapılmaksızın Arapçadan alıntı kişi adları içerisinde gösterilmesi bizce doğru değildir ve konunun tam anlaşılmadığını göstermektedir. Bu çalışmalarda Arapça kökenli olduğu

hâlde Araplar tarafından kişi adı olarak kullanılmayan bu tür adların, kökenlerinin Arapça olduğunun belirtilmesi şartıyla, Türkçe kişi adları içerisinde gösterilmesini öneriyoruz.

Kısaltmalar: Ar.: Arapça, DMN: A Dictionary of Muslim Names, bkz.: Bakınız, Far.: Farsça, KAS: Türk Dil Kurumu Kişi Adları Sözlüğü, KE: Kamusü'l-Esma, SDMN: A Standard Dictionary of Muslim Names

KAYNAKLAR

- A Standard Dictionary of Muslim Names* (t.y.). Alminar Books&Gifts.
- Alliyeva, Esen Minara. Ahıska Türklerinde Kişi Adları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (2009): 167-186
- Aydın, Ahmet. Ağrı Civarında Kişi Adları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/1 (2009): 227-236.
- CALP, Mehrali. Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği). *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 52 (2014): 27-49.
- Çakan, Abdurrahman Varis. Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme. *Milli Folklor* 16 (2004): 124-133.
- Duman, Derya. *A Linguistic Study of Turkish Personal Names. Micro and Macro Perspective*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, 2000.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistânî. *Sünen*. (Haz. Necati Yeniçel, Hüseyin Karapınar. Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi). İstanbul: Şamil Yayınevi, 1988.
- El-Feyruzabadi, Mecduddin Muhammed b. Yakub. *El-Kamusu'l-Muhit*. (İşraf: El-İriksusi, Muhammed Naim), 1998.
- Elfeyruzâbadi, Mecû'd-din M. b. Yakub. *El-Kamûsu'l-Muhît*. Beyrut-Lübnan: Müessesetü'l-Risale, 1998.
- Elrâzi, Muhammed b. Ebibekr b. Abdulkadir. *Muhtâru'-Sahhah*. Lübnan: Mektebet Lübnan, 1986.
- Erol, Aydil. *Adlarımız (Şarkılarla Şiirlerle Türkülerle ve Tarihî Örneklerle)* (4. bs.). İstanbul: Çağrı Yayınları, 2010.
- Gülensoy, Tuncer. XXI. Yüzyılda Türkiye Kişi Adlarına Bir Bakış. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3/5 (2010): 76-81.
- Kamusü'l-Esma' el-'Arabiyye ve'l-Mu'arabiyye*. Beirut, Lebanon: Dar Al-Kotob Al-İlmiah, 2003.

Karademir, Fevzi. Gaziantep'te Çocuklara Ad Verme Geleneği ve 2007 Yılında Verilen Adlara Ad Bilimsel Bir Yaklaşım. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/2 (2008): 331-354.

Karahan, Leyla. Türkçede Dinî Anlamlı Bazı Kişi Adlarını Ekle Değiştirme Geleneği. *The 51st Meeting of Permanent International Altaistic Conference (PIAC 51)*, Bükreş 2008.

Karpuz, Hacı Ömer. Buldan İlçesinde Kişi Adları. *Buldan Sempozyumu*, Denizli, 2006.

Mesûd Cebran. *El-Mu'cemu'r-raïd*. Beyrut-Lübnan: Darü'l-'ilm ve'l-Mu'allimin 1992.

Mesûd, Cabran. *El-Mucemu'r-Raid*. Beyrut: Daru'l-İlm ve'l-Muallimin, 1992.

Mu'cemü'l-Esma. Erişim adresi: arabicnames.hawramani.com Erişim: 16.05.2019.

Omar Ahmed Muhtar. *Mu'cemu'l-Lugatu'l-'Arabîyyetu'l-Mu'asır, El-mucelledu'l-Evvel*. Kahire-Mısır: 'Alemlü'l-Kutub, 2008.

Omar, Ahmed Muhtar. *Mucemu'l-Luga'l-Arabîyyetu'l-Muasir*. Kahire: Âlemlü'l-Kutub, 2008.

Rahman S. A. *A Dictionary of Muslim Names*. Goodword Books, 2003.

Rásonyi, Laszlo. Türklükte Kadın Adları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)* 234, 1963: 63-87.

Shaalan, Khalid - Raza, Hafsa. Person Name Entity Recognition for Arabic. *Proceedings of the 5th Workshop on Important Unresolved Matters. Prague*, 2007:17-24.

Şahin, İbrahim. *Adbilim (Çerçeve, Terim, Yöntem ve Sınıflandırmalarıyla)* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi, 2016.

Türk Dil Kurumu. *Kişî Adları Sözlüğü*. Erişim: 22 Ekim 2021. www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_kisiadlari&arama&uid=5385&guid=TDK

UCA, Alaattin. Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 23 (2004): 145-150.

www.arabiclexicon.hawramani.com, Erişim: 15 Kasım 2021.

www.turkadlar.com/, Erişim: 12 Ekim 2021.

Yıldız, Hüseyin. Arapça el-Takısının Türkçedeki Kullanımı Üzerine Notlar. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7/3 (2017): 587-598.

Zengin, Dursun. *Türk Toplumunda Adlar ve Soyadları*. Ankara: Kurmay Yayınevi 2014.